

Henric Ericsson en bondepräst

Sollerö församling skildes från Mora och blev eget pastorat år 1775. Dess första kyrkoherde blev J. Gustav Wretlind, som tillträdde år 1777. Han blev emellertid snart sjuklig, måste upphöra med alla kyrkliga för rättningar och dog redan 1782. Om honom har Gösta Schmidt berättat i Sool-Öen 1982. Som hjälp i ämbetet under sista tidens sjukdom hade han adjunkten i Järna, Anders Sundstedt. Denne predikade också, när kyrkan första gången togs i bruk d. 10 sept. 1781 och kyrktuppen enligt en jublande församlingsskara "vände stjärten åt Mora". Ämnet för hans predikan den dagen var: "Allt hitintills hafwer Herren hulptit oss".

Herren förhjälppte oss också att snarligen få en duglig präst, en som passade vårt kynne och som kunde fullfölja det arbete som påbörjats. Mag. Sundstedt försvann därmed ur vår församlings historia och blev Scholemästare i Mora.

Den som nu 1782 tillträdde som präst i Sophia Magdalena nybildade församling var Mag. Henric Ericsson. Om honom förtäljes i Westerås Stifts Herdaminne följande:

Mag. *Henric Ericson* Utom förslag af Konungen utnämnd 21 Dec 1782. Född i Fahlun 24 Sept 1753. Son af Borgmästaren Eric Ericsson och Elisab. Eleon. Gahn. Kom med enskild informator till Upsala academi 1765. Gick dock sedan igenom gymnasium och begaf sig åter till academi 1775. Philos. Cand. 1778, men fick ej rum vid nästa promotion. Pvgd 15 Maj 1780 på kallelse af v. Presidentskan Ber-

genstierna. Kyrkoh. utom förslag i Sophiae Magdalenaes församling 1782. Erhöll transp. till Kihla församling (Westmanland) 1806.

Var af nog egen art. Så mörk till physiognomien att kamrater nämnde honom Svart-Henric. Stor hushållare lät han bortplocka af den myckna småstenen på sin första boställsåker, men nödgades föra den tillbaka för missväxt. Icke synnerligen belevad, då han i skrifvelse till Konungen tillade postscriptum. Var dock icke utan sina goda egenskaper. Flera år oförmögen af slag. Död 10 Maj 1810. Gift 1783 med Anna Marg Sandwall, död i Gagnef 1829. Af 9 barn: Eric Nils, Adj., Henric, Landtmätare, Elisab. Charlotta, Sophia Magdalena, g.m. Arrendatorn Fryklund, Anna Christina, Gustawa Ulrika, g.m. Bokhållaren J.G. Holm, Eleonora Henrica.

Arosenius:

— Var något egen till lynnet, men kraftig och verksam, särdeles i afseende på boställets och prestgårdens ordnande. Gjorde äfven enskildt odlingar på ön. —

Series Pastorum:

Henric Ericsson. Under denna Pastorstid fortsattes och fullbordades Kyrkans byggnader. Året 1783 var ett så svårt år, att arbetet icke allenast för detta, men äfven följande året måste inställas. Men 1785 företogs den inre Byggnaden, och den 10 Septem. lades sista stenen till hvalvet. Den öfriga inredningen med bänkar, läktare m m fullbordades 1786, samt Predikstol och Altartafla.

Kyrkoherde Ericson lefver i folkets minne i synnerhet såsom en förståndig och driftig jordbrukare. Utom det att han satte bostället i godt skick och genom jordbyten ordnade, så mycket möjligt var, dithörande egor, gjorde han äfven på den sterilaste och stenigaste delen af ön för egen räkning en stor, med stenmur omgjärdad odling, som bär namn af Margreteberg och som han vid afflyttningen försålde. Han var sträng i utkräfvet af sina rättigheter och förde med sina åhörare i detta afseende flera rättegångar. Ehuru olämpligt och opresterligt detta kan synas, så var det dock af behofvet påkalladt inom en så ny församling, den så mycket behöft att för framtiden bestäma, och i detta afseende måste man tillerkänna honom den förtjensten att hafva undanröjt för sina efterträdare många anledningar till tvister och ledsamheter mellan lärarena och församlingen.

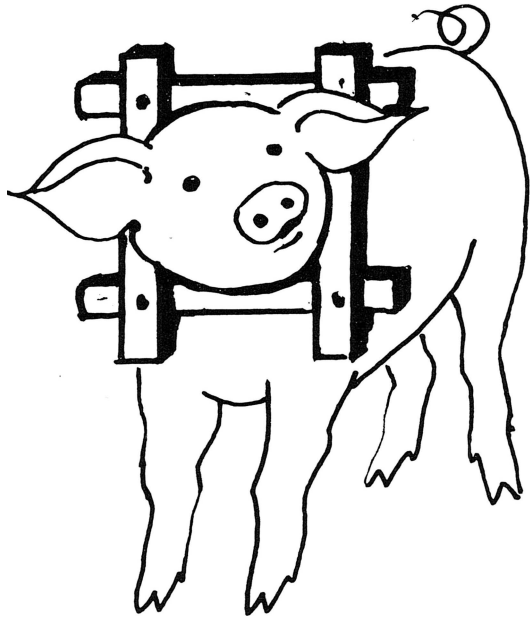

Sollerö kyrka och ordenshuset omkr. år 1915. Foto: Johan Öman

Henric Ericsson hörde till de präster, som enligt den tidens sed hade att förvalta inte bara sitt andliga utan också sitt jordiska ämbete. I Mora hade man vid denna tid prosten Wollenius (1741—1767), vilken av Arosenius fick eftermälet ”en verksam pastor inom församlingen samt ombesörjde en grundlig reparation och utvidgning af kyrkan. Var dessutom en väldig jordbrukare och uppodlade den s k Lomsmyran af omkring 90 tunnlands vidd.” — Det förefaller som om vår Henric Ericsson hade denna präst till förebild, ty även hans livsverk kom att gå i samma anda. Han hade att fullfölja kyrkobygget och från början upprätta kyrkoboställets byggnader och jordbruk och har berättat därom i ”Sollerö Capells laga skillnad,” en skrift som gått som följetong i Sollerö ända från dess början 1972.

När man nu försöker utvärdera H.E:s betydelse, måste man i många fall lita till traditionen, ty det mesta av vad han gjort är inte bokfört. Att han var en driftig jordbrukare, som även kunde lära av begångna miss-tag, framgår av berättelsen om hur han lät bortplocka och sen återföra småstenen på boställets åkrar. Öns jordbrukare säger, att han behövde nog inte återföra stenen, för den växer upp ur Solleröns jord för varje ny frostvinter. Nog kan man tycka att åkrarna på vissa ställen ser ut som upplöjda stenrösen, men förvånansvärt är vilka goda skördar de ändå kan ge, beroende på att den myckna stenen bevarar både värme och fuktighet, kanske också på att berggrunden är så olikartad och rik på kalk.

Det största odlingsprojekt som anknyter till H.E. är ändå Margitaberg, ett c:a 2 ha stort odlat område intill nuvarande Idrottsparken nordost om kyrkan. Enl. Series Pastorum lät H.E. göra uppodlingen och även försälja den för egen räkning, men motivet var nog inte bara egennyttan. I Mora-boken I står — beträffande förhållandet på Wolle-nius tid: ”En förordning 1740 och förklaring däröver 1747 uppmuntrade just innehavare av prästgårdar att upptaga ödeland, kärr och mossar, med 24 års nyttjanderätt för dem själva och deras sterbhus.” (s. 582) — Detta var synnerligen av behovet påkallat efter de år av missväxt och fattigdom man genomlidit, då varje tillfälle till extraförtjänst var välbehövligt. Enl. anteckning på Nord. Museet fr. 1937 gjordes uppodlingen som nödhjälsarbete i början på 1800-talet. Områdets ”herrs-kaps-namn” Margitaberg är enl. traditionen givet av prästen efter dennes hustru Margita el. Margreta. — Legendarisk är den väldiga manshöga stenmur med träportar mellan murräckorna, som omgett området men som tyvärr raserades omkring sekelskiftet och användes till att förstärka långbanksbygget mellan ön och fastlandet. Utan tvekan har muren varit ämnad att utgöra stängsel kring odlingen. Här har underligt nog inte stenmurar använts därtill förut, fastän man haft så gott om sten, utan man har haft gärdesgårdar. Att hålla dem i skick kunde vara nog så be-tungande. Redan 1783 ansvarade prästbostället för 1064 famnar 1 aln gärdesgårdar (= 1916 m, nära 2 km), ”för hvilka Pastor sedermera skulle vara ansvarig.” Och de måste hållas väl istånd, om inte de under sommaren kringdrivande svinen skulle ta sig igenom och förstöra grödan. Dessa var visserligen ofta försedda med en sorts träkrage, ”kvått-krambel”, för att förhindra detta, men det hjälpte inte alla gånger.

Inte ens den gamla kapellplatsen tycks ha varit inhägnad med mur. Första gången man hör talas om en sådan är muren omkring den nya kyrkogården och kyrkan. Om detta antecknas: "De följande åren intill närvarande — 1791 — är icke något märkeligt förefallit (beträffande kyrkobygget) om icke at de hwart år lagt några stenar til muren omkring kyrkan, som likwäl icke är färdig." — Enligt Mör Jöns' utsago skulle också det bekanta hemlighuset vid Kaptensbostället ha stått på Margitaberg först. Det var viktigt att ta tillvara en så dyrbar vara som gödsel, och med sina fyra fjölar gav det nog ett uppskattat tillskott, innan det hade tjänat ut där, försåldes och flyttades till kaptensbostället.

Henric Ericsson måste ha haft en ovanlig förmåga att organisera och stimulera. Det enastående kyrkobygge, som under hans tid genomfördes här, vittnar därom. Att en liten och fattig församling på 1 200 själar skulle kunna bygga upp en kyrka av den omfattning ritningarna uppger ansågs av Mora-borna vara en omöjlighet. Men Sollerö-borna skulle allt visa dem —, och så bestämdes att kyrkan skulle bli ännu längre, inte 88 alnar lång utan 93 alnar! Och med ytterligare fyra fönster, två på var

långvägg! — Järnbruken Limå och Siljansfors förmåddes att släppa till det järn, som behövdes för kyrkobygget, men timmer och sten bestod de olika hushållen själva. Skogen måste nog ha blivit bra fattig på tjärved under de åren, när det över 1000 kvm ("fjortio snesland" sade man) — stora taket skulle spånläggas. Varje hushåll hjälpte till efter förmåga, och för att visa, att man både till kvalitet (det skulle vara tjärved!) och kvantitet fullgjort sin skyldighet, skar man ofta in bomärke och initialer på pärtornen man levererat. Taket hölls sedan väl istånd genom att behandlas med hembränd tjära av finaste kvalitet. När pärtorna utbyttes mot skiffer o. 1875 var fortfarande en del så väl bibehållna, att de auktioneredes bort. Rull Axels norra stuguvägg var illa åtgången av väder och vind, och Gambel Arvid minns, att den blev beklädd med sådana spån, c:a 40 × 15 cm och 2 cm i tjockaste ändan. Även det tegel som behövdes brändes på ön av sollborna själva och försågs med bomärken.

Vid kyrkobygget gjordes dagsverken av alla arbetsföra, män som kvinnor, och man delade upp det så att varje by fick göra dagsverken en dag i veckan. De gamla och tunga och de som inte dugde annat till fick gå in i och trampa det "väldiga hjul", som spelade upp sten och bruk till väggbandet.

Pastor fick också vara med om att besluta och protokollföra hur klädedräkten skulle vara för män och kvinnor, varvid särskilt betonades att alla material, skinn, ylle och linne, icke fick vara finare än "sådana som här hemma kunna tillvärkas" eller "så fina som de sjelfva kunna göra dem". Någor för oss att "ärhindra" oss, när vi klagar över att vår privata rätt är kringskuren. Hör bara § 6:

"Socknemännen ärhindrade dock härvid, det en del af dess qvinfolk redan skaffat sig några klädespersedlar, som öfverskrida denna ofvanstående öfverenskommelse, och önskade i underdånighet at desamma måtte få nyttjas än i tre år; men lofvade at genom uppsyningsmän (s k "prästkraviller") och socknens älste efterse, at inga sådana nya vidare skulle anskaffas. I lika underdånighet hoppades socknemännen, at: om i upplystare tider någon tjänligare och mindre kostsam klädedrägt skulle uppfinnas, de då i allmän stämma skulle, om dess antagande få rådgöra, och så vida den af de fläste ansågs mera befordra allmänt och enskilt väl, den då antaga."

Pastor tog utan tvekan många personliga initiativ, ofta på egen bekostnad, både då det gällde prästgårdens utformning och förbättring och jordbrukets utveckling. Fruktträd infördes och planterades, ofta av dem som varit ute i landet på herrarbeten, och p o t a t i s e n infördes och började uttränga rovorerna. Förr hade brödet mest bakats av mäsik från hembränningen. Man ”måste” bränna för att få mäsik till bröd och drank till kreaturen, som gav mjölk i stävan! — Potatisen, de s k ”nolorna”, började odlas av Jonas Alströmer på Nohaga gård redan 1724, och några potatisar hade kanske hemförts av herrarbetare: — Mas Kisti, som ”djick mylå” i den gård, där jag växte upp som barn, d v s hon vistades och vårdades en månad i taget hos vart och ett av sina fem barn, hon har berättat efter sin mor, att det lystes på i kyrkan att en viss dag skulle en kvinna från varje hushåll få komma till prästgården. Hon skulle medföra en kvinnfolkshatt, bindmössa av linne för kvinnor, för då fanns ju inga påsar varken av plast eller papper, och i den fick hon några potatisar. — En anfader till Karl Lärka har berättat, att han också var med, och han fick sju små potatisar, som han lade i sin stora kragvante. Mas Kisti berättade, att första året fick man så mycket, att man gjorde en lår under bordet (i bagarstugan?) att förvara dem i, men nästa år fick man göra en källargrop under stuggolvet för potatisskörden. Sedan tycks potatisen ha tilltagit ganska snabbt i odling och blivit en viktig jordbruksprodukt. Bondpers Anders, ”Svarten”, nämner i sin årsväxtberättelser fr. juli 1834:

”Potatoes: Riset överallt jemnt och frodigt till växten.” och 1838:

”Riset överallt uti vacker växt och lofvar god afkastning.”

— Dessa potatisar var de s k ”nolorna”, den sort vi nu kallar soldpäron eller bråjnpäron och som ännu finns här och var i bygden. Man gör en kulturgärning genom att avgränsa ett hörn av trädgården för att odla och bevara dem. De är åsiga och djupögda och inte lämpliga att raskala, men de är fasta och goda, spec. till gratänger, och enligt ”kullorna Björk”, som är specialister på tunnbrödsbakning, skall 1/4 av potatisen i tunnbröd vara bråjnpäron, om brödet ska bli gott.

Andra präster har författat lärda böcker och skänkt dyrbara gåvor till kyrkorna, där de verkat. Ingetdera tycks Henric Ericsson ha gjort. Efter honom har vi bara funnit två gåvor: en texttavla ovanför kollektbössan, där man uppmanas till givmildhet, och en liten spegel i sakristian. Men

han har efterlämnat vad som är mer värt: minnet av en man som förstod, att en prästgärning också kunde innefatta att inte bara ge andligt utan också lekamligt bröd åt folket — och som med heder fullgjorde den gärningen!

Lilly Sterner-Jonsson